Кучеренко І. Стандартизація змісту освіти в аспекті розвитку мовної особистості (філософсько-методологічний аспект) / І.Кучеренко // Українська мова і література в школі. – 2016. – №1. – С. 34–39.

Кучеренко Ірина,

доктор педагогічних наук, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

УДК 37.03:811(07)

Стандартизація змісту освіти в аспекті розвитку мовної особистості (філософсько-методологічний аспект)

Анотація. *У статті розглянуто питання філософського підґрунтя сучасної мовної шкільної системи освіти. Обґрунтовано особливості стандартизації змісту навчання української мови як ключової філософсько-методологічної тенденції, що уніфікує, конкретизує й оптимізує змістове наповнення мовної освіти. На основі узагальненого аналізу різних точок зору сучасних учених схарактеризовано концепт «мовна особистість». Уточнено сутність стрижневих компетентностей – вміння вчитися і комунікативної компетентності в площині розвитку мовної особистості учня.*

Ключові слова*: мовна освіта, філософсько-методологічні тенденції, стандартизація мовної освіти, мовна особистість, мовна свідомість, компетентність, вміння вчитися, комунікативна компетентність.*

Аннотация. *В статье рассмотрены вопросы философской основы современной языковой школьной системы образования. Обоснованы особенности стандартизации содержания обучения украинскому языку как ключевой философско-методологичной тенденции, которая унифицирует, конкретизирует и оптимизирует содержательное наполнение языкового образования. На основе обобщенного анализа различных точек зрения современных ученых охарактеризован концепт «языковая личность». Уточнена сущность стержневых компетенций – умения учиться и коммуникативной компетентности в плоскости развития языковой личности ученика основной школы.*

Ключевые слова*: языковое образование, философско-методологические тенденции, стандартизация языкового образования, языковая личность, компетентность, языковая сознательность, умение учиться, коммуникативная компетентность.*

Abstract. *The questions of the philosophical foundations of modern language school system. Grounded features standardizing the content of teaching Ukrainian as a key philosophical and methodological trend that unifies, elaborates and optimizes the semantic content of language education. Based on the*

generalized analysis of different points of view of modern scholars Author determined the concept of «linguistic identity». The notion of «linguistic consciousness» a special form of consciousness linguistic identity, including language skills, speaking skills, awareness of the importance of language, evaluation, reflection and conclusions on language literacy, speech and actually communicative activity. The essence of core competence - the ability to learn and communicative competence in the language of the plane of the individual student.

Keywords: *language education, philosophical and methodological trends, standardization of language education, linguistic personality, competence, ability to learn, communicative competence.*

Постановка проблеми. Мовна освіта XXI ст. виконує для суспільства дві особливо важливі ролі – навчальну й виховну, закладає фундамент існування цілісного соціуму, в якому нинішні учні як майбутні громадяни України визначатимуть вектор розвитку держави. «Сукупність результатів цих двох функцій освітньої діяльності формує світогляд людини як певний цілісно-субординований її погляд на світ у цілому і місце в ньому людини, що й обумовлює в кожній конкретній ситуації вибір одного з багатьох можливих видів її цілеспрямованої діяльності [6, с. 960]». Розвиток сучасного суспільства глибоких знань і широкого інформаційного простору, де на засадах новітніх досягнень філософії, лінгвістики, дидактики, психології, соціології, культурології формується нова мовна освітня система, вимагає прискореного розроблення високих технологій уроку української мови, в межах якого відбувається реальне становлення, формування й розвиток мовної особистості учня, його особистісної комунікативної компетентності й системи персональних духовних цінностей. З урахуванням цього виникає необхідність схарактеризувати філософські засади сучасної мовної освіти, що передбачають визначення стратегічних принципів і способів організації суб'єкт-суб'єктної навчальної діяльності учнів на уроці рідної мови.

Аналіз останніх досліджень. Методологічною основою методики навчання української мови є філософія, її закони, закономірності та принципи. Філософія освіти як галузь наукових знань, що пропонує певні ціннісні основи нових моделей освітніх систем і визначає особливості проектування шляхів побудови оновленої школи, є значущою вихідною

позицією, необхідною теоретичною платформою і стратегічним методологічним орієнтиром для розроблення ефективної й продуктивної технології сучасного уроку української мови.

Пошуками ціннісних філософських основ нових проектів освітньої системи загалом і мовної освіти зокрема займаються провідні філософи сучасності: В. Андрущенко, Г. Батіщев, І. Бех, М. Бубер, Б. Гершунський, А. Гофрон, П. Давидов, І. Зязюн, М. Євтух, М. Качуровський, В. Кремень, С. Клепко, В. Лутай, М. Михальченко, С. Ніколаєнко, С. Терепищий та ін.

У науковому й освітньому просторі домінувальними філософськими тенденціями мовної освіти сьогодення визначено стандартизацію змісту навчання, компетентнісну спрямованість, особистісну орієнтованість навчального процесу, переосмислення ролі вчителя, діалогізацію навчальної діяльності, застосування продуктивних технологій навчання української мови. Означені філософські тенденції відображають сучасні світоглядні пріоритети суспільства, спричиняють розвиток новочасної філософсько-освітньої парадигми й оновленої методики навчання української мови в загальноосвітній школі, яка своєю чергою стимулює розроблення продуктивних технологій навчання української мови. Аналіз провідних філософських тенденцій сучасності забезпечить наукове підґрунтя для визначення теоретико-методичних засад сучасного уроку української мови, здійснення його вдалого проектування й розроблення ефективної технології.

Мета статті – обґрунтувати особливості стандартизації змісту навчання української мови як ключової філософсько-методологічної тенденції мовної освіти, схарактеризувати концепт «мовна особистість», уточнити сутність стрижневих компетентностей – вміння вчитися і комунікативної компетентності в площині розвитку мовної особистості учня.

Виклад основного матеріалу. В умовах новочасних реалії у сфері філософії освіти особливої ваги і значущості набуває **концепт-тенденції стандартизації змісту навчання мови,** визначення обов'язкового рівня компетенцій, якого необхідно досягти впродовж навчання в школі. Стандартизація і модернізація мовної освіти передбачає приведення змісту

навчання відповідно до найновіших досягнень сучасної науки (лінгвістики, комунікативної лінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгводидактики, педагогіки, психолінгвістики, соціології тощо), культури і соціальної практики. Питання стандартизації освіти як ціннісної основи якості мовноосвітнього процесу студіювали філософи різних часів, котрі підкреслювали значущість саме уніфікованості змістового наповнення навчання (теоретичного і практичного спрямування) й з урахуванням цього розроблення процесу засвоєння знань та вироблення вмінь в інтересах окремої особистості й суспільства загалом. Різнобічні проблеми стандартизації освіти з позиції сьогодення представлено у працях філософів В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя, С. Ніколаєнка, В. Новікової, А. Погрібного, С. Терепищого та ін.

Стандартизація, за визначенням С. Терепищого, − це «шлях збереження й упорядкування різнопланових освітніх технологій та підходів, що не лише не заперечує інновацій в освіті, але й навпаки сприяє їм, вивільняючи ресурси і час для педагогічної та наукової творчості [17, с. 113]». Головне призначення стандартизації – формулювання образу-ідеалу нового типу особистості, визначення цілей освіти, діагностика досягнення мети навчання, що зумовлені вимогами суспільства і держави. І. Зязюн, досліджуючи стандарти в конструктивно-технологічному плані, справедливо стверджує, що вони «визначають поле широкого конструювання варіативного змісту освіти. Стандарт започатковує ті елементи освіти, без яких не можна вважати випускника певного ступеня освіти повноцінним. Передусім це стосується структури змісту, відображеного в стандарті, яка повинна виявлятися у всій її повноті [9, с. 325]». Зазначене дозволяє сприймати стандартизацію мовної освіти провідною філософсько-методологічною тенденцією, що уніфікує, конкретизує й оптимізує її змістове наповнення.

Ключове філософське бачення стандартизованих ціннісних орієнтирів мовної освітньої політики сучасної України знайшло відображення в державних документах. Нині у національній системі освіти основна школа як соціальний інститут загальної підготовки особистості посідає особливе місце,

адже є базовою ланкою мовної освіти. Модернізація українськомовного навчання в 5−9 класах відповідно до пріоритетів і вимог Національної доктрини розвитку освіти (2002), Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011), Концепції мовної освіти (2004, 2005), програми з української мови (2012) передбачає реалізацію принципів антропоцентризму, гуманізації і гуманітаризації освіти, зорієнтованості навчального процесу на розвиток особистісного потенціалу і природних задатків кожного учня, компетентнісного спрямування навчального процесу. У Національній доктрині розвитку освіти першочерговим завданням її коригування визначено зміну змісту навчання, відокремлення надмірної інформаційності, пізнання людиною себе, систематичне оновлення змісту навчання. Законодавчі акти й нормативні документи декларують стратегічний зміст мовної освіти, стандартизують його у чітко фіксованому переліку предметних і загальних компетенцій, необхідних для обов'язкового опанування, реалізовують поставлену суспільством освітню мету і спрямовують та організовують процес вивчення рідної мови. На думку В. Кременя, зміст освіти – це «система компетентностей, яка повинна бути сформована у процесі освіти з урахуванням самовизначення особи, створення умов для її самореалізації, перспектив розвитку світової спільноти [13, с. 8]». Найбільш суттєвим в аспекті змісту сучасної мовної освіти є те, що навчання української мови спрямовано на розвиток мовної особистості учня, його комунікативної компетентності й національної свідомості.

Теорія мовної особистості, започаткована В. Гумбольдтом, В. Виноградовим, О. Потебнею та розвинена їх однодумцями й послідовниками, студіюється в аспекті різноманітних суміжних наук – філософії, лінгвістики, психології, психолінгвістики, соціології тощо, а поняття «мовна особистість» функціює нині як міждисциплінарний термін, результати досліджень якого представлено у працях Н. Арутюнової, Ф. Бацевича, І. Беха, А. Богуш, Н. Голуб, І. Зимньої, І. Зязюна, Ю. Караулова, В. Красних, В. Кременя, В. Маслової, Л. Мацько, М. Пентилюк та ін.

Ю. Караулов концептуально розуміє мовну особистість як «сукупність здібностей і характеристик людини, які зумовлюють створення нею мовних творів (текстів), що різняться ступенем структурно-мовної складності, глибиною і точністю відображення дійсності, визначеною мовною спрямованістю [11, с. 3]». Додамо, що мовна особистість має двобічну основу – природні можливості та здатності, що є статистичними і які варто розкривати та розвивати, і набуті ознаки, зокрема в аспекті опанування мовних одиниць і їх мовленнєвої реалізації під час спілкування, що потребують цілеспрямованого опанування і системного навчання.

Характеристику концепту мовної особистості як складного феномена знаходимо у працях В. Красних, який уважає за необхідне виділити:

«1) людину, яка говорить – особистість, одним із видів діяльності якої є мовленнєва діяльність;

2) мовну особистість – особистість, яка реалізує себе в комунікації, вибирає та здійснює певну стратегію і тактику спілкування, вибирає та використовує певний набір засобів − як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних;

3) комунікативну особистість – конкретний учасник комунікативного акту, який реально діє в реальній комунікації [12, с. 17]».

Умовно виділені вченим моделі-компоненти мовної особистості, на наш погляд, невіддільні й діють цілісно, змінюючи названі грані залежно від ролі, в якій індивід входить у процес спілкування.

І. Зимня, ґрунтовно досліджуючи мовну особистість, справедливо стверджує, що наявність мовної свідомості, трактуючи її як «форму існування індивідуальної, когнітивної свідомості розумної людини, тієї, яка говорить, людини, що спілкується, людини як соціальної істоти, як особистості [8, с. 23]», є обов’язковою ознакою індивіда. На думку В. Карасика, мовна свідомість «членується на релевантні фрагменти осмислення дійсності та реалізується в мовленнєвій поведінці, яка актуалізується у текстах, що виникають під час комунікації та характеризують учасників спілкування як тих, що належать до певної

етнокультури чи соціокультурної спільноти [10, с. 6]». Мовна свідомість як особлива форма свідомості мовної особистості включає мовні знання, мовленнєві вміння, усвідомлення значущості мови, оцінки, рефлексії та висновки щодо мовної грамотності, мовленнєвої дійсності і комунікативної діяльності. Є. Боринштейн переконаний: мовна особистість «виникає в суспільстві й розвивається, ґрунтуючись на здатності вираження і закріплення соціальних відносин та взаємодії. Це особистість, охарактеризована з боку впливу засвоєної нею мовної культури на її особистісні якості та соціально-культурну ефективність її діяльності як суб'єкта суспільних відносин [3, с. 67]». Підкреслимо, що процес засвоєння української мови в школі не тільки забезпечує опанування мовної системи і розвиток мовленнєвої діяльності учня, а має кардинальний вплив на становлення особистісних якостей, його соціалізації і входження в суспільство як цілісно сформованого громадянина. Безперечно, всі ці сегменти мовної особистості (мовця, співрозмовника, соціальної людини) є нам близькими і їх особливості необхідно враховувати в процесі розвитку мовної особистості у загальноосвітній школі.

А. Богуш переконливо доводить, що «мовна особистість» – це «високорозвинена особистість, носій як національно-мовленнєвої, так і загальнолюдської культури, що володіє соціокультурним та мовним запасом, вільно спілкується рідною, державною та іншими мовами в полікультурному просторі, адекватно застосовує набуті полікультурні знання, мовленнєві вміння у процесі міжкультурного спілкування з різними категоріями населення [2, с. 36]». Найбільш близьким з погляду порушеної проблеми нам видається визначення М. Пентилюк, котра мовну особистістю трактує як людину, що «володіє виражальним багатством мови, продукує її в різних життєвих ситуаціях і шанує її, дбає про збереження й розвиток [14, с. 59]», носія мови, який «добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття і відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку [16, с. 85]».

З огляду на попередні міркування, концепт ***«мовна особистість»*** розуміємо як особистість, котра виявляє високий рівень комунікативної компетентності, володіє арсеналом лінгвістичних одиниць і вміло їх реалізовує; вдало, правильно й доречно здійснює продуктивну й репродуктивну мовленнєву діяльність; має ефективний соціальний та індивідуальний комунікативний вияв у процесі спілкування; осмислено розвиває власний мовний дар; має почуття мовної самосвідомості.

Таким чином, різногалузеве потрактування поняття «мовна особистість» дає право стверджувати про нове філософське розуміння індивідуальної мовної особистості учня, новочасне переосмислення цілеспрямованої педагогічної діяльності вчителя, спрямоване на набуття учнем системи комунікативної компетентності (синтез мовленнєвих, мовних, власне комунікативних, діяльнісних, соціокультурних знань, умінь, навичок та досвіду) заради формування еталонної особистості й надзвичайно важливу роль уроку української мови у цьому процесі, проектування й реалізація якого з урахуванням вище зазначеного потребує модернізації і розроблення продуктивної технології.

Зазначимо, що стрижнева тенденція сучасної філософії освіти − стандартизація змісту мовної освіти в площині розвитку мовної особистості учня є суттєвим чинником та показником її якості. В умовах сьогодення означена тенденція зумовлює зміни технологій реалізації змісту, а саме модернізацію технології уроку, вимагає переосмислення й розроблення змістового та процесуального аспекту навчального процесу, здійснення методичної, технологічної кореляції в межах уроку української мови, на якому реалізується змістовий навчальний матеріал, уніфікований та фіксований у державних документах, і з урахуванням його специфіки здійснюється добір продуктивних форм, методів, прийомів, засобів навчання з метою розвитку мовної особистості, комунікативної компетентності кожного учня в класному колективі.

Шляхом адаптації особистості до стандартів змісту мовного навчання є процес здобуття знань упродовж усього життя як відповідний філософський

вимір освіти. Компетентнісна та комунікативна спрямованість навчально-виховного мовного процесу навчання – найсприятливіше освітнє середовище для розвитку мовної особистості в умовах сьогодення. В. Кремень справедливо підкреслює, що «час мислителів-універсалів відійшов у минуле. Сьогодні освіченість полягає не в обсязі утримуваних в пам'яті знань з різних дисциплін, а в оволодінні загальною системою орієнтації в океані інформації … Головне – знати, як знайти потрібні знання. Причому не в книгах, а в словниках чи мережі Інтернет, що допоможе знаходити шлях до знання, шлях пошуку рішень і вміти рухатися цим шляхом [13, с. 6]». З огляду на це, першочерговою компетентністю в системі сучасної загальної освіти, головними ознаками якої є самоорганізація, саморозвиток і креативне мислення, визначено ***вміння вчитися***, що трактується Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти як «здатність спостерігати за новим досвідом і брати в ньому участь, а також приєднувати нові знання до вже наявних, змінюючи останні, якщо це потрібно. Здібності до вивчення мови розвиваються у процесі набуття досвіду навчання. Вони дозволяють більш ефективно й незалежно діяти згідно нових мовленнєвих вимог, помічати, що існують їх варіанти і застосовувати певні можливості доречно, правильно, нормативно. Здатність навчатися має кілька компонентів, таких як мовна і комунікативна свідомість; загальні фонетичні вміння / навички; навчальні вміння, евристичні здібності [7, с. 106−107]». А. Гофрон, аналізуючи детермінанти мовної освіти і визначаючи вплив мовного чинника на зміну освітніх моделей, справедливо підкреслює, що «якщо в індустріальній цивілізації освіта виступала головним транслятором знань, традицій культури, то в інформаційній цивілізації вона повинна стати своєрідним медіатором у набутті знань – не просто передавати готові знання, а вчити здобувати, знаходити і застосовувати їх [5, с. 21]». Саме тому провідною філософсько-методологічною ознакою мовної освіти нашого часу є переосмислення її ролі в суспільстві й державі, стимулювання пізнавально-дослідної діяльності учнів на шляху засвоєння знання і набуття досвіду, а

вчитель веде школярів цим шляхом, скеровуючи їх навчальну діяльність у правильному напрямі – розвинути мовну особистість школяра.

Формування вміння вчитися передбачає розвиток креативного та критичного мислення як здатності перетворювати наявні теоретичні й практичні знання у стратегії розв'язання нових проблем, трансформація нових знань та вмінь у власні. У зв'язку з цим відбувається становлення і розвиток когнітивної методики навчання української мови, концепцію якої розробили М. Пентилюк, О. Горошкіна, А. Нікітіна [14]. Суть когнітивної методики, на думку вчених, – оволодіння мовними одиницями як основою пізнання й формування концептуальної та мовної картини світу, створення образу світу в уяві кожного учня. Мета – опанування учнями мовних засобів як концептів – глибинних значень розгорнутих змістових структур тексту, що є втіленням мотивів та інтенцій автора, для формування умінь адекватного сприйняття текстової інформації та створення власних текстів з урахуванням комунікативних цілей і наміру, розвитку пізнавальної активності учнів [14, с. 216]. Відповідно до настанов когнітивної методики необхідно посилити практичну комунікативну діяльність на уроці української мови, змінити акцент у навчальній роботі в русло формування учня-мовця, активного учасника комунікації, здатного ефективно здійснювати мовленнєву діяльність у різних сферах вербального спілкування.

Стрижневим і наскрізним завданням учня у процесі когнітивного учіння є розвиток уміння вчитися як ключової компетентності мовної особистості. За висновками О. Савченко, вміє вчитися учень, який: «сам визначає мету діяльності або приймає поставлену вчителем; проявляє зацікавленість у навчанні, докладає вольових зусиль; організовує свою працю для досягнення результату; відбирає або знаходить відповідні знання або способи діяльності для розв'язання задачі, виконання завдання; виконує в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції; усвідомлює свою діяльність і прагне її вдосконалення; має вміння й навички самоконтролю та самооцінки [15, с. 261]. Уміння вчитися виробляється під

час практичного осмисленого учіння, у процесі вміло керованої та методично досконалої організації його здійснення на уроці української мови.

Освітні процеси нині спрямовані на розвиток мовної особистості, здатної ефективно спілкуватися і досягати поставлених комунікативних цілей. Саме тому вивчення української мови має комунікативне спрямування, покликано розвинути вміння вільно виражати думку та почуття в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі) і в різних сферах спілкування (особистісній, публічній, освітній), а відтак виробити в учнів ***комунікативну компетентність*** як предметну, так і ключову. «Предметна комунікативна компетентність, − наголошує Н. Голуб, − формується у штучно створених учителем умовах на уроці української мови. Однак уміння й навички, сформовані на уроці, будуть цінними для учнів тоді, коли у них буде потреба за межами уроку й школи. На таке функціональне поле знань, умінь і навичок орієнтують ключові компетентності [4, с. 19]». Компетентнісна спрямованість шкільної мовної освіти спрямовує вчителів-словесників змінити стратегію і тактику в підготовці та проведенні сучасного уроку української мови з чітко визначеною дидактичною метою – розвинути комунікативну компетентність учня, його здатність доцільно й ефективно спілкуватися в різних сферах соціального життя.

Формування комунікативної компетентності учнів (одночасно і предметної, і ключової) здійснюється системно у процесі навчально-тренувальної мовленнєвої практики на основі опрацювання мовної теорії. На думку О. Біляєва, яку ми поділяємо, у школі необхідно вивчати «мову як засіб спілкування та пізнання, і уроки з будь-якого розділу мови обов’язково передбачають роботу над розвитком мовлення учнів [1, с. 28]». Упродовж вивчення всього курсу української мови, а особливо на уроках розвитку комунікативних умінь, учні поряд із засвоєнням усіх рівнів мовної системи навчаються мотивовано, грамотно, доречно застосовувати теоретичні знання про лінгвістичні одиниці у мовленнєвій практиці відповідно до комунікативної ситуації. Уважаємо, що стрижнем кожного уроку української мови має бути робота з формуванням комунікативної компетентності учнів,

розвитку їхнього власного мовлення. Першочергове завдання вчителя – забезпечити засвоєння мовних знань і формувати вміння застосовувати їх у процесі спілкування, а саме вдало, доречно, правильно й ефективно здійснювати продуктивну й рецептивну мовленнєву діяльність в усній чи писемній формі з урахуванням ситуації та сфери спілкування.

Важливе місце на уроках розвитку комунікативних умінь посідають методи та прийоми, що передбачають систематичне формування мовленнєвих та комунікативних умінь, розвиток мовленнєвої діяльності. Розробці окремих методичних питань типології вправ з розвитку мовлення присвячено праці О. Біляєва, Н. Голуб, В. Мельничайка, М. Стельмаховича, М. Пентилюк, Г.Шелехова та ін. Готуючись до такого уроку, вчителеві потрібно творчо і з особливою увагою підійти до процесу використання вправ та завдань, визначити їх місце на уроці, щоб учні більш активно залучалися до роботи під час навчального процесу, врахувати те, як вплине та чи інша вправа на вдосконалення усного / писемного монологічного / діалогічного мовлення учнів.

Суттєвими, методично необхідними й ефективними під час формування мовленнєвої і власне комунікативної субкомпетентностей учнів вважаємо вправи, спрямовані на розвиток продуктивної та рецептивної мовленнєвої діяльності. У роботі з розвитку вмінь сприймати письмовий текст ефективним є різнотипне читання – вголос / мовчки, повне / вибіркове, спрямоване / опосередковане. Під час аудіювання варто застосовувати аналіз тексту, інтерпретацію тексту, метод символічного бачення смислу тексту, метод аналізу «шуму» в тексті тощо. У процесі розвитку вмінь говоріння позитивні результати у навчання вносять складання діалогів і монологів, реалізація полілогу; дискусія, обговорення, диспути; захист реферату, підготовка доповіді, презентації; дидактичні ігри, інтерв'ювання, виступ перед аудиторією (ведучий, опонент, доповідач тощо). Для формування вмінь писемного мовлення необхідно застосовувати метод творчих робіт (перекази, твори, реферати); складання ділових паперів, редагування тексту,

рецензування висловлювань, створення текстів для Інтернет-форумів та електронної пошти, метод асоціацій, мозковий штурм та ін.

Уважаємо, що урокам розвитку комунікативних умінь повинна відводитися значна частина часу під час вивчення української мови у школі, адже вони беззаперечно забезпечують розвиток комунікативних умінь на основі мовних і частковомовленнєвих умінь, формування мовленнєвої вправності учнів, практичне оволодіння мистецтвом слова, а відтак забезпечують системний розвиток мовної особистості учня. Тільки за таких умов цілевизначення стандартизації змісту мовної освіти як провідної філософсько-методологічної тенденції буде зреалізовано повною мірою, а уроки розвитку комунікативних умінь забезпечать формування комунікативної компетентності учня, майбутнього громадянина України з високим рівнем національної гідності.

Висновки. Підсумовуючи викладене, констатуємо актуальність і складність порушеної проблеми сучасному науковому просторі. Впровадження філософські тенденції – стандартизації змісту мовної освіти в площині розвитку мовної особистості, компетентнісної і комунікативної спрямованості освітнього простору – вимога й потреба часу. В контексті інноваційних змін мовної освіти комунікативна компетентність постає одночасно як предметна (фахова в аспекті синтезування лінгвістичних, мовленнєвих, власне комунікативних, діяльнісних, соціокультурних знань, умінь, навичок, досвіду) і загальнопредметна (вміння спілкуватися). Розвиток кожного складника задекларовано в чинній програмі, а їх формування відбувається комплексно, цілеспрямовано і з перспективним удосконаленням саме на уроці української мови.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні технологій навчання української мови задля формування мовної особистості учня як ціннісної орієнтації як вчителя, так і школяра, розвитку його власного вміння вчитися й особистісної комунікативної компетентності.

Література

1. Біляєв О. Лінгводидактика української мови : навч.-метод. посібник / Олександр Михайлович Біляєв. – К. : Генеза, 2005. – 180 с.
2. Богуш А.М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія / Алла Михайлівна Богуш, О.С.Трифонова, О.І.Кисельова, Ж.Д.Горіна, М.П.Черкасов. – Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. – 365 с.
3. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості Євген Боринштейн // Соціальна психологія. – 2004. − №5 (7). – С. 63 − 72.
4. Голуб Н. Ситуативний метод на уроках української мови в школі / Ніна Борисівна Голуб // Українська мова і література в школі. – 2013. – № 7. – С. 18 – 23.
5. Гофрон А. Філософські засади сучасних європейських освітніх тенденцій : автореф. дис. … д-ра філософ. наук: 09.00.03 / Анджей Гофрон. – К., 2005. – 47 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України [головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
8. Зимняя И. Вербально-коммуникативная функция в восприятии и порождении текста / Ирина Зимняя // Психологические механизмы порождения и восприятия текста. – М. : МГПИИЯ, 1985. – Вып. 243. – С. 23.
9. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Черкаси Вид-во ЧПУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
10. Карасик В. Языковой круг личности, концепты, дискурс / В.И.Карасик. – Волгоград: Перемена, 2000. – 477 с.
11. Караулов Ю. Русский язык и языковая личность /Ю.Н.Караулов. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
12. Красных В. Основы психолингвистики и теории коммуникации / В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2001. – 270 с.
13. Кремень В. Освіта і суспільство в парадигмі синергетичного мислення / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2012. − № 2. − С. 5− 11.
14. Пентилюк М. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей. – К. : Ленвіт, 2011. – 256 с.
15. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник / Олександра Яківна Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.
16. Словник-довідник з української лінгводидактики : навчальний посібник. / [за ред. М. І. Пентилюк] [О. М. Горошкіна, Н. Єсаулова, О. Лук’янченко та ін.]. – К. : Ленвіт, 2003. – 149 с.

17. Терепищий С. Стандартизація вищої освіти (спроби філософського аналізу) : монографія / С. О. Терепищий. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 197 с.

Literatura

1. Biliaiev O. Linhvodydaktyka ukrainskoi movy : navch.-metod. posibnyk / Oleksandr Mykhailovych Biliaiev. – K. : Heneza, 2005. – 180 s.

2. Bohush A.M. Formuvannia movnoi osobystosti na riznykh vikovykh etapakh : monohrafiia / Alla Mykhailivna Bohush, O.S.Tryfonova, O.I.Kyselova, Zh.D.Horina, M.P.Cherkasov. – Odesa : PNTs APN Ukrainy, 2008. – 365 s.

3. Borynshtein Ye. Sotsiokulturni osoblyvosti movnoi osobystosti Yevhen Borynshtein // Sotsialna psykholohiia. – 2004. − №5 (7). – S. 63 − 72.

4. Holub N. Sytuatyvnyi metod na urokakh ukrainskoi movy v shkoli / Nina Borysivna Holub // Ukrainska mova i literatura v shkoli. – 2013. – № 7. – S. 18 – 23.

5. Hofron A. Filosofski zasady suchasnykh yevropeiskykh osvitnikh tendentsii : avtoref. dys. … d-ra filosof. nauk: 09.00.03 / Andzhei Hofron. – K., 2005. – 47 s.

6. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy [holovnyi red. V. H. Kremen]. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.

7. Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / [nauk. red. S. Yu. Nikolaieva]. – K. : Lenvit, 2003. – 273 s.

8. Zymniaia Y. Verbalno-kommunykatyvnaia funktsyia v vospryiatyy y porozhdenyy teksta / Yryna Zymniaia // Psykholohycheskye mekhanyzmы porozhdenyia y vospryiatyia teksta. – M. : MHPYYIa, 1985. – Vыp. 243. – S. 23.

9. Ziaziun I. A. Filosofiia pedahohichnoi dii : monohrafiia / Ivan Andriiovych Ziaziun. – Cherkasy Vyd-vo ChPU imeni Bohdana Khmelnytskoho, 2008. – 608 s.

10. Karasyk V. Yazыkovoi kruh lychnosty, kontseptы, dyskurs / V.Y.Karasyk. – Volhohrad: Peremena, 2000. – 477 s.

11. Karaulov Yu. Russkyi yazыk y yazыkovaia lychnost /Iu.N.Karaulov. – M. : Nauka, 1987. – 263 s.

12. Krasnыkh V. Osnovы psykholynhvystyky y teoryy kommunykatsyy / V. V. Krasnыkh. – M. : Hnozys, 2001. – 270 s.

13. Kremen V. Osvita i suspilstvo v paradyhmi synerhetychnoho myslennia / V. H. Kremen // Pedahohika i psykholohiia. – 2012. − № 2. − S. 5− 11.

14. Pentyliuk M. Aktualni problemy suchasnoi linhvodydaktyky : zbirnyk statei. – K. : Lenvit, 2011. – 256 s.

15. Savchenko O. Ya. Dydaktyka pochatkovoi shkoly : pidruchnyk / Oleksandra Yakivna Savchenko. – K. : Heneza, 1999. – 368 s.

16. Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoi linhvodydaktyky : navchalnyi posibnyk. / [za red. M. I. Pentyliuk] [O. M. Horoshkina, N. Yesaulova, O. Lukianchenko ta in.]. – K. : Lenvit, 2003. – 149 s.

17. Terepyshchyi S. Standartyzatsiia vyshchoi osvity (sproby filosofskoho analizu) : monohrafiia / S. O. Terepyshchyi. – K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2010. – 197 s.